

## Theologische Hogeschool

Prof. B. Holwerda zal, zo de HERE wil, op Maandag 12 November a.s., des middags 2 uur, de Seminarie-colleges hervatten. Behandeld zal worden Rich-teren 9.

### \* Prof. Ridderbos over pluriformiteit

Prof. Dr H. N. Ridderbos heeft het in zijn blad over mijn jongste toespraak over: „Zelus en zelotisme“; daar- in interesseert hem wat ik daar, z.i., gezegd zou hebben over de pluriformiteit. Hij verkeert blijkbaar in de me- ning, mijn „rede zelf“ onder de ogen te hebben gekregen. Vermoedelijk ziet hij die paar regels (!) die in „De Re- formatie“ gestaan hebben, als tekst der rede aan. Maar die zijn niets anders dan in de kop een op verzoek van een Kamper journalist 's morgens gegeven verslagje van wat ik dacht te zullen gaan zeggen, plus in de staart een verslagje van een ander, dat ik niet tevoren ge- zien heb, waarvoor ik dus ook geen verantwoordelijkheid draag. Prof. R. heeft dus „de rede zelf“ niet onder de ogen gekregen.

Prof. R. beweert, dat er heel wat te zeggen zou zijn over de bewering („uit deze mond“, zegt hij, uit de mond van K. S. dus, en „op deze plaats“, dus op onze Theol. H. School) dat er in één en dezelfde kerk voor ver- schillende soorten van mensen ruimte moet zijn. Wel, wel, deze mond, en deze plaats. Hebben WIJ soms ooit gezegd, dat in de kerk geen plaats is voor wie niet de formulaties van 1942 als goddelijke waarheid behandelt? Hebben WIJ via een of andere commissie onze menin- ges er door proberen te krijgen met behulp van „naar intuïtie“ stemmende ouderlingen? Hebben WIJ de nou- sens geponeerd, dat men alles moet doen wat een synode zegt, minstens drie jaar lang, al is dat ook een bevel tot het leren van ketterij? Of is dat allemaal ridderbos- siaanse theorie? Gehandhaafd tot op heden? Met alle gevolgen van dien: een kerkscheuring als repeterende breuk?

Met kerkscheuring bedoel ik: daad van kerkbreking. Dus net precies het tegendeel van de vrijmaking.

Prof. Ridderbos wil de verzuchting slaken, „dat wie iets nieuws wil bouwen of iets ouds wil bewaren daar- voor niet telkens anderomans naamborden en door het gebruik in andere zin gelijke qualificaties moet bezigen“. Dat zal wel op K. S. slaan, en het bewijst alleen maar, dat prof. Ridderbos schrijft zonder kennis van zaken op dit punt. Al ettelijke malen hebben we gezegd: het woord pluriformiteit is altijd mis. Maar óók hebben we al jaren en jaren geleden in „De Reformatie“ aangehaald en sindsdien onophoudelijk in herinnering gebracht, dat Greijdanus, nog predikant in Friesland, in Friesch Kbl. schreef: pluriformiteit? nu, vooruit dan maar (het woord nu even daargelaten), MAAR DAN BINNEN DE WARE KERK.

Zodat de verzuchting, die prof. Ridderbos slaakt, mij niet in tranen uit doet breken. K. S.

### \* Interkerkelijkheid

Nog steeds rust op ons de plicht, iets te zeggen naar aanleiding van het ons ter aankondiging toegezonden Gedenkboek der Societas Studiosorum Reformatorum (1951, N.V. W. D. Meinema, Delft).

De S.S.R., de Unie van Gereformeerde Studenten aan Openbare Hogescholen en Universiteiten, heeft een ge- denkboek uitgegeven: 1886—1951. De uitgeefster zorgde voor prachtig papier en voornamelijk druk. Zonder enige uitdijingspoging, integendeel, in vrij compacte, hoewel steeds welverzorgde en gemakkelijke druk, is het werk uitgebreid tot 464 bladzijden. Een praestatie dus. Het boek is verkrijgbaar (voor f 7,40) bij dhr J. Stellingwerff, Vlamingsstraat 24 B, Delft.

Een praestatie, ook wat de inhoud aangaat. Medewer- king verleenden: A. Stolk, Ir W. F. Schut, W. Vermeer, A. G. v. Omme, Ir H. M. Penning, H. v. Harten, Dr J. P. S. Mekkes, H. Snijder, G. Puchinger, Dr C. Tazelaar, H. L. v. Werven, Dr J. Itjeshorst, J. H. Prins, Dr L. W. G. Scholten, C. Groen, H. Marmann, W. de Mérode, Dr M. Kruijswijk, J. Lever, J. Stellingwerff, R. W. Vel- berg, J. M. Hummelen, Ir W. J. Pars, Ir J. Ph. Poley, Dr Ir H. v. Riessen, Dr Ir J. Bergmans, Dr T. J. Poppema, Dr A. Pieren, Dr F. J. Tolma, Een personenregister is toegevoegd. Advertenties: niet meer dan twee (het or- gaan der S.S.R. en Polentios): men ziet: een eerlijk slot, want niemand is bedot. Een waardig slot: niemand is iets afgebedeld.

De bijdragen zijn deels bepaald door het karakter van het boek als gedenkboek. De Unie bestaat 65 jaar; en 50 jaren duurde reeds haar z.g. „interkerkelijk karakter“. Een en ander werd aanleiding tot het schrijven van historische bijdragen. Het „Unie-gedeelte“ bevat dan ook: De geschiedenis van de S.S.R. van 1886—1941; van 1941—1945; van 1945—1951, alsmede beschouwingen over de S.S.R. en de Universiteit, de Civitas Academica, de Pers, de Kerk.

De Unie, 50 jaar lang interkerkelijk.

Is dat iets „om — vrolijk — te gedenken“? Natuurlijk om te gedenken.

Maar de vrolijkheid daarvan zal zich hebben te legiti- meren, eventueel, door een zuivere karakterisering van wat interkerkelijk metderdaad is.

Naar mijn mening is — afgezien nu eens van de praepositie „inter“ — van „interkerkelijkheid“ alleen maar dan met goede reden te spreken, indien men onder „kerk“ telkens weer (wel niet „dezelfde“, maar dan toch:) het- zelfde verstaat. Als „tussen“ („inter“) Kades en Sur (Gen. 20:1) iemand woont, (vgl. Vulgaat op Gen. 10 vs 12; 13:3, etc., etc.), dan moet men er zeker van kun- nen zijn, dat niet Kades een geografische plaats, en Sur een „plaats“ in een boek is; als tussen („inter“) enkele herders een twist is (Gen. 13:7), dan moet ik kunnen vertrouwen, dat de man, die het mij vertelt, niet de ene maal bedoelt een schaapherder, en de volgende keer een bisschop, een dominee, een lid der familie Herder, een hond, die „herder“ heet. En als wij vermaand worden (Marc. 9:49): hebt vrede onder elkander, dan moet, wie hier met de vertaling „inter“ (tussen elkander, of tussen u) werkt (Vulgaat) me ervan zeker doen zijn, dat niet de ene maal een discipel van vlees en bloed en de andere keer een Unie van Discipelen en — laat ons zeggen — Patriotten of Kaashandelaren bedoeld is. Wie „inter“

zegt, heeft zich verplicht, zijn mond alleen open te doen, wanneer hij het meervoud der zaken, waartussen („in- ter“) iets gezegd wordt te verkeren of aanwezig te zijn, een meervoud is van gelijke zaken. Niet van (ten on- rechte) gelijknamige. Als ik een inter-academiale ver- eeniging opricht, moet ik die vereniging oprichten „tus- sen“ academies, en niet tussen academies en damas- kranjes, of schutterijen, of zelfs zo iets als een voor- malige griekse academie, of een hedendaagse academie voor bolcsers of pedicuren.

Zodat we maar zeggen willen, dat overal, waar onder „kerk“ binnen de kring van „kerken“, waartussen men laveren of werken wil, de ene keer iets heel anders ver- staan worden moet, dan de andere keer, het woord „interkerkelijk“ opium is voor het volk, kwade profetie, afetomping der consciëntie, een spelen in de kaart van wie het woord misbruiken. Wat zou men ervan zeggen, als ik een „interstatische“ unie wilde oprichten tussen de Staat der Nederlanden en de Organisatie van de Ver- enigde Volken, en de Friese „Natie“, en de Bond van Displaced Persons, en de Verastroode Joden, en de So- ciëteit der Ware Arabieren? Men zou hier mij opbergen achter de tralies, en grinds mij een leesverbod opleggen, en elders zeggen: het mankeert hem in de bovenkamer. Maar de „kerken“ zijn zo tam; die laten maar „inter- kerkelijk“ heten wat zo wil: wat is in a name?

De vraag is dus te stellen: is hier bij de S.S.R. het woord „interkerkelijk“ geoorloofd?

Het antwoord is m.i. ook hier: neen.

Neen, zoals het doorlopend „neen“ wezen moet in Ne- derland.

Want wat men „kerk“ noemt binnen het kader der „kerken“, waar men „inter“ wezen wil, is de ene maal (niet maar naar mijn smaak, doch ook naar de eigen publieke verklaring) iets volkomen andersoortigs dan de andere keer. Denk maar aan de Hervormde Kerk en een gereformeerde kerk.

De leiding van S.S.R. begrijpt dit natuurlijk zelf, en heeft in de laatste jaren getoond, er over na te denken en ermee te rekenen. Ze heeft ook waarborgen willen scheppen tegen het „zo maar“ aanvaarden van leden uit een of andere kerk, of „kerk“, of wat als kerk zich aan- dient, misschien wel onder andere naam. Tegen het bar- thianisme met name is stelling genomen; en miskenning van dit feit ware even verkeerd als de waan, dat men klaar is gekomen.

Hoe veel raadselen het woord „interkerkelijk“ oplevert, of liever: helpt camoufleren, kan men illustreren aan het feit, dat, zie bl. 33, Mr P. B. Bouwman, erlid der S.S.R., uitsprak, dat tot de vraagstukken van interkerkelijke aard te rekenen zijn: uitbouw van de belijdenis, bevordering van de eenheid van alle gereformeerden, enz. En tevens: intermediair te verlenen, daar, waar verschil van ker- kelijk standpunt een goede samenwerking tussen gere- formeerden dreigt te verstoren. De ene keer betekent dus interkerkelijk veel-kerkelijk, de tweede keer tussen- kerkelijk; en beide malen is „kerkelijk“ („kerk“) een mythisch woord.

Interessant is in dit verband de herinnering aan het feit, dat door bedoeld erlid de „interkerkelijke“ S.S.R. zelf aangaande dit intermediair verlenen daár, waar een goede samenwerking tussen gereformeerden dreigde verstoord te worden, zich had horen aanspreken, de S.S.R. als organisatie dus, maar dat een eerste stap in die rich- ting gedaan werd niet door de S.S.R. zelf, noch ook door

## ÉÉN HERDER.... ÉÉN KUDDE (III)

### § 5. Over de „Verklaring van Gevoelen“.

We zullen ons thans bezig houden met de „Ver- klaring van Gevoelen“, welke de bezwaarden over de leeruitspraken van 1942 in het jaar 1943 opstelden en aan de synode opzonden. Dat is eveneens een stuk, dat een belangrijke rol speelde in de kerkgeschiedenis der laatste jaren. En de Haagse synode sprak zich ook daarover uit.

Gaan we in korte trekken weer de feiten na.

Nadat de synode van 1943/45 alle gravamina der be- zwaarden had afgewezen, besloot ze deze broeders uit te nodigen tot een samenspreking met een vijftal door haar benoemde deputaten. Tot deze samenspre- king werden allen, die bezwaren hadden ingediend, uitgenodigd. En wel zo, dat de inzender of inzenders van elk bezwaarschrift afzonderlijk voor deze depu- taten mochten verschijnen<sup>21)</sup>.

In het rapport, dat de genoemde deputaten over hun arbeid aan de synode uitbrachten, lezen we, dat de broeders S. O. Los e.s. onder andere op zich namen „te overwegen, of zij nog vóór de samenkomst der synode aan deputaten hun standpunt nader kenbaar zouden kunnen maken“. Terwijl we in de weergave van wat met Dr Meulink werd verhandeld dit vinden: „Aan het slot heeft hij (Dr Meulink) op verzoek van den praeses op zich genomen, de zaak nog in verdere ernstige overweging te nemen en indien mogelijk nog vóór de samenkomst der synode ons (de deputaten) nader bericht aangaande zijn standpunt te doen toe- komen“<sup>22)</sup>.

Men ziet: aan de mannenbroeders, welke aan de samenspreking hadden deelgenomen, werd uitdruk- kelijk verzocht hun standpunt inzake de leerkwestie schriftelijk aan de deputaten en zo aan de synode be- kend te maken.

Gehoor gevend aan dit verzoek stelden nu deze broe- ders in gemeenschap met nog anderen, de bekende Verklaring van Gevoelen op, waarin zij aan het slot zorgvuldig hun opvattingen ten aanzien van verbond, belofte en doop in een tiental stellingen formuleerden.

Ieder gevoelt, dat door het indienen van deze Ver- klaring een zeer belangrijke stap was gedaan!

Sprak de synode uit dat wat in deze Verklaring stond in overeenstemming was met de belijdenis, of, desnoods, dat het tolerabel was in de kerken, dan zou de crisis op hetzelfde moment voorbij zijn geweest. En het kerkelijk conflict zou voorgoed tot het verleden hebben behoord.

Wees daarentegen de synode deze Verklaring af, dan zou het conflict ernstiger worden. Maar dan zou de situatie tegelijk ook volkomen helder zijn gewor- den! Ieder wist dan, dat wie de visie, welke in de Ver- klaring van Gevoelen was geformuleerd, deelde, niet in de kerken zou worden geduld.

Wat gebeurde nu ter synode?

In hun rapport over de gehouden samenspreking deelden de deputaten mee, dat zij van de broeders met welke zij samenspraken „een gedrukt stuk“ ontvin- gen. Ze citeren daar dan een paar zinnen uit, maken een paar opmerkingen omtrent wat deze broeders over de korte verklaring van 1905 opmerkten en zeggen dan, dat er voor hen als deputaten geen reden is „om verder op dit stuk in te gaan“.

In wat de synode naar aanleiding van dit rapport besloot wordt dan met geen woord over de ingezonden Verklaring gerept. Wel wordt de gravamenindieners met kracht op het hart gebonden, „dat in onze kerken niets mag worden geleerd, dat met de betrokken leer- uitspraken niet ten volle in overeenstemming is.“<sup>23)</sup>

Met tanie vasthoudendheid hebben deze synode en haar opvolgsters in deze houding volhard.

Toen b.v. Dr Van 't Veer aan de synode schreef, dat het hen verblijde dat zij in de „tien punten“ uit het slot van de „Verklaring van Gevoelen“ „geen enkel woord als onrechtzinnig had gebrandmerkt“ en dat dus in de kerken „volle ruimte“ gelaten werd voor de daarin geformuleerde verbondsbeschouwing, ontving hij ten antwoord dat de synode „niet tot taak“ had „de verbondsbeschouwing der broeders te onderzoeken“.

Zij onderzocht alleen „de bezwaren, die zij tegen de uitspraken van 1905 en 1942 hadden ingebracht“. Uit haar stilzwijgen over de tien punten mocht men daar- om geen conclusie trekken „aangaande een in onze kerken bestaande ruimte voor tweerlei verbondsbe- schouwing“ in de zin als Dr Van 't Veer dat be- doelde.<sup>24)</sup>

En toen enkele maanden later een broeder uit Baarn aan deze zelfde synode haar oordeel over de „tien punten“ vroeg, werd hij verwezen naar de reeds genoemde uitspraak, „waarin de synode verklaard heeft, dat de verklaring van gevoelen der bezwaarden met opzet door haar niet behandeld is geworden.“<sup>25)</sup>

Maar de synodes werden in verband met deze Ver- klaring niet met rust gelaten. Steeds sterker werd in de kerken het verlangen naar klaarheid en zekerheid in deze.

Eenzijds verkondigde men immers dat wat in de Verklaring van Gevoelen werd omschreven vrijuit ge- leerd en gepropageerd mocht worden. Maar ander- zijds verzekerde men dat verschillende punten daaruit als ongereformeerd afgewezen moesten worden.

En zo kwam de Verklaring ook ter sprake op de buitengewone synode van Utrecht 1946. Als antwoord op haar daaromtrent voorgelegde vragen schreef deze o.a., dat de synode over dit stuk geen oordeel had uit- gesproken, „omdat het niet op haar weg lag in te gaan op allerlei niet als gravamina bij haar ingediende ver- klaring(en) van enkele personen of groepen van per- sonen, die dienst zouden moeten doen naast of ter vervanging van officiële kerkelijke leeruitspraken“<sup>26)</sup>.

Men merkt: de motivering van de weigering om op de Verklaring in te gaan is gewijzigd.

Eerst sprak de synode uit, dat het haar taak niet was de verbondsbeschouwing der protesterende broe- ders te onderzoeken. Een paar jaren later sprak zij veel algemener, dat het niet op haar weg lag op aller- lei verklaringen, enz. in te gaan.

Een bijzondere rol speelde de Verklaring in de actie der friese predikanten.

Dezen richtten zich namelijk tot de synode van

<sup>24)</sup> Acta, art. 344; p. 367.

<sup>25)</sup> Acta, art. 515, sub d.

<sup>26)</sup> Acta, art. 213, Bijlage XXIII p. 123.

<sup>21)</sup> Acta, art. 167.

<sup>22)</sup> Acta, p. 340.

<sup>23)</sup> Acta, art. 245, 250, 257, 289.